

mgr Magdalena Abu Gholeh

Katedra Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Paweł Bury

Koło Naukowe Prawa Konstytucyjnego
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

Bezpośredni wybór sędziów na przykładzie Stanów Zjednoczonych Ameryki

1. Wprowadzenie

Federalny ustrój terytorialny Stanów Zjednoczonych ma odzwierciedlenie w swoim dualizmie władzy, w tym także judykatywy. Sądownictwo federalne w Stanach Zjednoczonych, w obecnie znanym kształcie, istnieje od końca II połowy XVIII w. Konstytucja Stanów Zjednoczonych z 1787 r. w art. III § 1¹ ogranicza się jedynie do stwierdzenia, iż „władzę sądowniczą Stanów Zjednoczonych sprawuje jeden Sąd Najwyższy oraz takie sądy niższe, które Kongres może z biegiem czasu ustanowić i utworzyć”. Aktem normatywnym, który ukształtował podwaliny współczesnego systemu sądownictwa federalnego, była uchwalona w 1789 r. przez Kongres Stanów Zjednoczonych I kadencji ustawa o ustanowieniu sądów Stanów Zjednoczonych (*An Act to establish the Judicial Courts of the United States*)². W § 1 przywołanego aktu określono sześciuosobowy skład Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych (*Supreme Court of the United States*), składający się z prezesa (*chief justice*) i pięciu sędziów. Ponadto terytorium państwa podzielono na 13 dystryktów (*districts*) z sądem dystryktowym (*district court*) dla każdego z nich³, a także utworzono trzy sądy okręgowe (*circuit courts*), których obszary właściwości nazywane okręgami (*circuits*) objęły poszczególne dystrykty⁴. Sądy okręgowe nie miały stałych składów orzekających, składały się z dwóch sędziów Sądu Najwyższego USA oraz sędziego sądu dystryktowego i zbierały się dwa razy do roku⁵. Notabene warto odnoto-

---

¹ W amerykańskim systemie prawnym symbol § oznacza jednostkę redakcyjną aktów prawnych znaną jako sekcja (*section*) i w tym też znaczeniu symbol ten będzie konsekwentnie używany.

² Powszechnie znana jako ustawa o sądownictwie (*Judiciary Act*).

³ § 2 i 3 ustawy o sądownictwie.

⁴ § 4 ustawy o sądownictwie.

⁵ § 4 *in fine* ustawy o sądownictwie.

wać, że na mocy § 35 ustawy utworzono wówczas także urzędy prokuratora generalnego Stanów Zjednoczonych (*attorney-general for the United States*) i prokuratorów Stanów Zjednoczonych (*attorneys for the United States*) dla dystryktów sądowych.

Wraz ze stopniowym rozwojem terytorialnym Stanów Zjednoczonych systematycznie zmieniała się również liczba sądów federalnych. Aktualnie terytorium USA i terytoriów zależnych podzielone jest na potrzeby sądownictwa federalnego na 94 dystrykty sądowe (*judicial districts*) i 13 okręgów (*circuits*)⁶, a podział ten jest całkowicie niezależny od istniejących na potrzeby sądownictwa stanowego i sądownictwa terytoriów zależnych. Jedną z ważniejszych zmian w strukturze amerykańskiego sądownictwa federalnego było powołanie w 1891 r. okręgowych sądów apelacyjnych (*circuit courts of appeals*) – dziś znanych jako sądy apelacyjne (*courts of appeals*) – i przekazanie im części kompetencji sądów okręgowych⁷, które to z kolei zostały całkowicie zniesione z dniem 1 stycznia 1912 r.⁸. Pomijając nieistotne w kontekście prowadzonych rozważań zagadnienia właściwości rzeczowej i funkcjonalnej federalnych sądów dystryktowych i apelacyjnych, odnotować jedynie należy, iż orzekają one między innymi w sprawach o przestępstwa federalne, które zostały stypizowane przede wszystkim w tytule 18 Kodeksu Stanów Zjednoczonych⁹.

Na poziomie federalnym nie funkcjonuje model bezpośredniego wyboru sędziów. Wszyscy sędziowie sądów federalnych powoływani są przez Prezydenta USA „za radą

⁶ 28 U.S.C. § 41. Tak skonstruowany przypis zawiera odwołanie do przepisu prawnego, który został zamieszczony w skompilowanym zbiorze prawa. Odczytywać go poprawnie należy wedle poniższych wskazówek. Liczba na początku oznacza numer tytułu (*title*) zbioru, a po niej zaś występuje odpowiedni dla danego zbioru skrót literowy – U.S.C. dla Kodeksu Stanów Zjednoczonych (*United States Code*) zawierającego ustawy federalne albo CFR dla Kodeksu Przepisów Federalnych (*Code of Federal Regulations*) obejmującego przepisy wydane przez federalne władze wykonawcze. Symbol paragrafu wraz z liczbą i możliwym dodatkowym oznaczeniem cyfrowo-literowym określa sekcję (*section*), w której omawiany przepis został zamieszczony. Występujące w dalszej kolejności litery i liczby zapisywane w nawiasach oznaczają kolejne jednostki redakcyjne w sekcji, takie jak podsekcja (*subsection*), ustęp (*paragraph*) czy akapit (*subparagraph*). Podawany niekiedy na samym końcu w nawiasie rok świadczy, iż chodzi o brzmienie, w jakim dany przepis występował w tymże roku. Reasumując, niniejszy przypis zwiiera odwołanie do przepisu umieszczonego w tytule 28 Kodeksu Stanów Zjednoczonych sekcji 41.

⁷ Na podstawie ustawy o ustanowieniu okręgowych sądów apelacyjnych oraz określeniu i uregulowaniu właściwości sądów Stanów Zjednoczonych w pewnych sprawach (*An Act to establish circuits courts of appeals and to define and regulate in certain cases the jurisdiction of the courts of the United States, and for other purposes*).

⁸ Na podstawie § 290 ustawy o kodyfikacji, zmianie i poprawie prawa dotyczącego sądownictwa (*An Act to codify, revise, and amend the laws relating to the judiciary*).

⁹ Przykładem takiego przestępstwa jest zniszczenie lub uszkodzenie skrzynki na listy, zagrożone grzywną lub karą pozbawienia wolności do lat 3, orzkanymi łącznie lub osobno; zob. szerzej: 18 U.S.C. § 1705.

i zgodą” (*by and with the advice and consent*)¹⁰ Senatowi¹¹, co oznacza w praktyce, że prezydencka nominacja każdorazowo musi zostać zatwierdzona przez Senat. Jak wskazują statystyki, Senat odrzuca przeciętnie jednego na czterech kandydatów zaproponowanych przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych¹². Sędziowie Sądu Najwyższego USA, podobnie jak sędziowie większości stanowych sądów najwyższych, tytułowani są mianem *justices*¹³, podczas gdy sędziowie sądów niższych instancji – zarówno na poziomie federalnym i stanowym – określani są nazwą *judges*. Konstytucja USA stanowi, że sędziowie federalni zachowują swoje urzędy, dopóki sprawują je nienagannie (*during good Behaviour*)¹⁴. W praktyce oznacza to, że sędzia sądu federalnego może sprawować urząd nawet dożywotnio, o ile nie zostanie wcześniej usunięty z urzędu w drodze procedury *impeachmentu*.

Sama liczba sędziów orzekających w poszczególnych sądach federalnych jest zróżnicowana i wynika wprost z przepisów prawa. Sąd Najwyższy Stanów Zjednoczonych składa się obecnie z dziewięciu sędziów, w tym prezesa sądu¹⁵. Wśród sądów apelacyjnych najliczniejszy pod względem liczby sędziów jest Sąd Stanów Zjednoczonych dla Dziewiątego Okręgu (*United States Court of Appeals for the Ninth Circuit*), w którym orzeka 29 sędziów okręgowych¹⁶, zaś wśród sądów dystryktowych – Sąd Dystryktowy Stanów Zjednoczonych dla Południowego Dystryktu Nowego Jorku (*United States District Court for the Southern District of New York*) z 28 sędziami dystryktowymi¹⁷. Amerykańskie sądy federalne i stanowe orzekają w różnych składach sędziowskich – sądy I instancji zazwyczaj w składzie jednego sędziego, zaś pozostałe w składach trzyosobowych, w panelach bądź w pełnym składzie (*en banc*).

Struktura sądownictwa stanowego jest o wiele bardziej skomplikowana i nie nadaje się do syntetycznego przedstawienia w kilku słowach. Powyższa uwaga dotyczy tak nazw sądów stanowych, organizacji wewnętrznej, jak i ich właściwości rzeczowej, funkcjonalnej oraz miejscowej. Pod względem budowy struktury sądownictwa stanowego istotnymi odmiennościami w odniesieniu do pozostałych amerykańskich stanów cechuje się prawo stanu Nowy Jork. Najwyższą instancją nowojorskiego sądownictwa nie jest

¹⁰ Przytoczony zwrot, oznaczający uprawnienia izby wyższej organu przedstawicielskiego m.in. do zatwierdzania nominacji urzędniczych, jest charakterystyczny dla amerykańskiego języka prawnego i posługują się nim zarówno federalne, jak i stanowe akty normatywne.

¹¹ Art. II § 2 Konstytucji Stanów Zjednoczonych; 28 U.S.C. § 44(a); 28 U.S.C. § 133(a).

¹² I. Kraśnicka, A. Ludwikowska, *Wprowadzenie do systemu prawa Stanów Zjednoczonych*, Toruń 2012, s. 191.

¹³ Słowo *justice* w języku angielskim oznacza również sprawiedliwość.

¹⁴ Art. III § 1 Konstytucji Stanów Zjednoczonych. Szerzej na temat usuwania amerykańskich sędziów federalnych zob. R. Małajny, *Pozycja ustrojowa Kongresu USA*, t. II, Katowice 1992, s. 169–172.

¹⁵ 28 U.S.C. § 1. Na dzień 1 grudnia 2016 r. faktycznie urzęduje ośmiu sędziów Sądu Najwyższego USA ze względu na wciąż nieobsadzone stanowisko po śmierci sędziego Antonina Scali.

¹⁶ 28 U.S.C. § 44(a).

¹⁷ 28 U.S.C. § 133(a).

– wbrew noszonej nazwie – sąd najwyższy, lecz sąd apelacyjny, podczas gdy ten pierwszy jest sądem rozpoznającym większość spraw w I instancji. Środki zaskarżenia od orzeczeń sądu najwyższego wnosi się zaś do jednego z właściwych miejscowo jego wydziałów apelacyjnych. W stanie Nowy Jork sędziowie sądu apelacyjnego, a więc *de iure* sądu najwyższego, tytułowani są mianem *judges*, natomiast sędziowie sądu najwyższego nazywani są *justices*, która to nazwa z semantycznego punktu widzenia odznacza się większym prestiżem. Nietypowe rozwiązanie organizacyjne funkcjonuje również w Oklahomie i Teksasie, gdzie istnieją dwa stanowe sądy najwyższe – Sąd Najwyższy (*Supreme Court*) właściwy we wszystkich sprawach z wyjątkiem spraw karnych¹⁸ i Sąd Apelacji Karnej (*Court of Criminal Appeals*) właściwy w sprawach karnych¹⁹.

Jednocześnie w niniejszym opracowaniu, ze względu na jego ograniczone ramy, nie poruszono niezwykle ciekawej problematyki, która skądinąd mogłaby posłużyć za temat osobnej pracy. Mianowicie, nie odniesiono się co do sposobu wyboru sędziów sądów, jakie określa się wspólnym mianem sądów z ograniczoną jurysdykcją (*limited jurisdiction*). Chodzi tu więc o wszelakiego rodzaju sądy o właściwości ograniczonej do pewnej kategorii spraw bądź pewnej kategorii podmiotów, na przykład Sąd Podatkowy Stanów Zjednoczonych (*United States Tax Court*), sądy wojskowe (*courts-martial*), sądy spadkowe (*probate courts*), sądy municypalne (*municipal courts*) czy sądy hrabstw (*county courts*). Zauważyć przy tym trzeba, że część amerykańskich sądów o ograniczonej jurysdykcji należałoby jednakże uznać za – posługując się rodzimą nomenklaturą – sądy powszechne, bowiem ich ograniczona jurysdykcja nie wyraża się w sprawowaniu kontroli administracji publicznej ani w wąskiej grupie podmiotów posiadających zdolność sądową, a przejawia się w przypisaniu do rozpoznawania wyłącznie spraw o występki bądź wykroczenia czy spraw cywilnych, w których wartość przedmiotu sporu nie przekracza określonej kwoty. Opracowane pomija także zagadnienia związane ze sposobem wyboru sędziów istniejących w części stanów sądów orzekających na zasadach słuszności (*equity*).

2. Metody wyboru sędziów

Wybór metody powoływania osób na urząd sędziego od samego początku istnienia Stanów Zjednoczonych był jedną z najważniejszych kwestii. Ojcowie założyciele nowego państwa uważali, że sprawny system sądownictwa oparty na niezawisłych i odpowiednio przygotowanych sędziach zapewni stabilność USA. Podążając za sposobem powoływania sędziów federalnych (dożywotnim mianowaniem), władze stanowe również

¹⁸ Art. V § 3(a) Konstytucji Stanu Teksas; art. VII § 4 Konstytucji Stanu Oklahoma.

¹⁹ Art. V § 5(a) Konstytucji Stanu Teksas; art. VII § 4 Konstytucji Stanu Oklahoma.

skłaniały się ku dożywotniemu sprawowaniu urzędu. Jednak już na tym etapie pojawiły się odmienności. Część legislatur stanowych powoływała sędziów samodzielnie, natomiast w pozostałych stanach wyboru dokonywał gubernator. W drugim przypadku jego wybór musiał zostać zatwierdzony przez specjalną radę wyznaczaną przez legislaturę²⁰.

Takie podejście uległo zmianie w trakcie kadencji prezydenta A. Jacksona²¹. Stworzył on tak zwany system łupów (*spoils system*), zgodnie z którym każde stanowisko w administracji publicznej czy też innej w obrębie innej władzy, może być obsadzone w drodze nominacji przez zwycięzcę wyborów. Tym samym miał on prawo do całkowitej zmiany personalnej prawie na wszystkich szczeblach władzy, zgodnie z poglądami politycznymi kandydatów²². Z drugiej jednak strony stanowiska (w tym sędziowskie) traktowane były jak łupy zdobywane właśnie w powszechnych wyborach. Przyczyniło się to do zmiany metody powoływania sędziów. Władzę w tym aspekcie oddano w ręce wyborców, którzy poprzez powszechne głosowanie mogli obsadzać urzędy sędziów. Zwolennicy tej metody podkreślali również, że przemawia za tym pogląd, zgodnie z którym osoby orzekające w mniejszych społecznościach powinny być w pewien sposób z nimi związane, co pozwala zrozumieć lokalne uwarunkowania²³. Z biegiem lat zwrócono jednak uwagę na postępujące zaangażowanie polityczne sędziów, które z całą pewnością nie było uznawane za pozytywne zjawisko. Rozwiązaniem tego problemu miały być, popularne obecnie, wybory bezpartyjne, w których kandydaci nie ujawniają swojej przynależności partyjnej (czy też poparcia danego środowiska politycznego).

Na początku XX w. dalsze zmagania z upolitycznieniem wyborów sędziów doprowadziły do wykształcenia się trzeciego sposobu powoływania sędziów, jakim stał się wybór merytoryczny (*merit selection*). Zakładał on zaangażowanie w procedurę wyboru gubernatora oraz specjalnej komisji nominacyjnej, dokonującej weryfikacji wszystkich kandydatów. Obowiązkowym elementem całego postępowania były późniejsze wybory (*retention election*)²⁴, podczas których obywatele wypowiadali się w kwestii utrzymania urzędu przez sędziego mianowanego przez władze stanowe.

Współcześnie zastosowanie mają wszystkie wymienione wyżej metody powoływania sędziów, które sporadycznie uzupełniane są o kolejne sposoby. Tym samym wyróżniamy pięć głównych metod. Pierwsza z nich to wspomniane wcześniej wybory par-

---

²⁰ M.A. Celeste, *The Debate over the Selection and Retention of Judges: How Judges Can Ride the Wave*, „Court Review”, 2010, vol. 46, s. 83, <http://aja.ncsc.dni.us/pdfs/DebateOverSelectionAndRetentionOfJudges.pdf> [dostęp 1.12.2016].

²¹ Lata 1829–1837

²² J. Supernat, *Administracja publiczna w świetle koncepcji New Public Management*, http://www.supernat.pl/artykuly/administracja_publiczna_w_swietle_koncepcji_new_public_management.html#p10 [dostęp 1.12.2016].

²³ M.A. Celeste, *op. cit.*, s. 83.

²⁴ Zagadnienie szerzej omówione w ostatniej części pracy.

tyjne (*partisan election*). Na odpowiednich kartach do głosowania oprócz nazwisk kandydatów wskazana jest ich przynależność partyjna, co najczęściej wskazuje na ich poglądy²⁵. Wybory te zbliżone są więc w istocie to zwykłych wyborów dotyczących obsadzania stanowisk politycznych, na przykład gubernatora. Początkowo znalazły one szerokie zastosowanie w wielu stanach na wszystkich poziomach sądownictwa. Z biegiem lat skupiono się jednak na problematyce niezawisłości sędziów, a zwłaszcza „uwolnienia” ich od wszelkich politycznych nacisków. Przyczyniło się to do stopniowego wypierania wyborów partyjnych na rzecz mniej upolitycznionych procedur. Jak można zauważyć w tabeli stanowiącej załącznik do niniejszego artykułu, obecnie tylko siedem stanów korzysta z tej metody powoływania sędziów na wszystkich szczeblach sądownictwa. Są to: Alaska, Illinois, Luizjana, Nowy Meksyk, Pensylwania, Teksas oraz Wirginia Zachodnia. Znacznie bardziej popularne jest przeprowadzanie wyborów partyjnych w celu wyłonienia składu sądów I instancji. Taką możliwość dopuszcza między innymi ustawodawstwo Indiany, Nowego Jorku czy Tennessee²⁶.

Wybory partyjne pojawiają się również jako element innych metod obsadzania urzędów sędziowskich w stanach, które wykształciły własne, oryginalne procedury w tym zakresie. Stosunkowo często spotkanym rozwiązaniem jest poprzedzenie wyborów bezpartyjnych, partyjnymi prawyborami. Mają one zastosowanie między innymi w Arizonie czy w Ohio.

Ciekawy system wyborczy obowiązuje w stanie Karolina Północna. Zgodnie z obowiązującym tam prawem, zarówno wybory do sądu najwyższego, jak i do sądów niższego stopnia są bezpartyjne²⁷. Mimo to kandydaci na sędziów sądu apelacyjnego od 2015 r. obowiązani są do ujawniania swojej przynależności partyjnej (możliwe jest również wskazanie na jej brak), a informacja o niej jest zawierana na karcie do głosowania²⁸. Stawia to więc pod znakiem zapytania obecną metodę stosowaną przy wyborze sędziów w tym stanie, co w dość jasny sposób obrazuje trudność, jaką napotyka jakkolwiek próba usystematyzowania omawianej tematyki.

Kolejną ze współcześnie stosowanych metod kształtowania składu sądów stanowych są wybory bezpartyjne (*nonpartisan election*). Zbliżone są w swej formie do wszelkich innych wyborów powszechnych z tą jednak różnicą, że na kartach do głosowania nie wskazuje się na przynależność partyjną kandydata. Zgodnie z historycznymi

---

²⁵ B. Dann, R. Hansen, *Judicial Retention Elections*, „Loyola of Los Angeles Law Review”, 2001, vol. 34, s. 1438, <http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2299&context=llr> [dostęp 1.12.2016].

²⁶ American Judicature Society, *Judicial Selection in the States Appellate and General Jurisdiction Courts*, <https://web.archive.org/web/20141208194400/>, http://www.judicialselection.us/uploads/documents/Judicial_Selection_Charts_1196376173077.pdf [dostęp 1.12.2016].

²⁷ North Carolina General Statutes § 163-322. Przypis zawiera odwołanie do stanowego zbioru prawa, a zasady jego odczytu są zbliżone z przedstawionymi w przypisie 6.

²⁸ North Carolina General Statutes § 163-323(h).

trendami wiele stanów zdecydowało o rezygnacji z wyborów partyjnych na rzecz właśnie tej formy. Wskazuje się, że takiej zmiany dokonało 14 legislatur stanowych²⁹. I choć z czasem zaczęły one ustępować metodzie merytorycznej, to wybory bezpartyjne nadal obecne są w blisko 20 stanach³⁰. Zdecydowanie najczęściej stosuje się ją przy wyborach sędziów sądów I instancji, jednak można również odnaleźć stany, w których nawet sędziowie sądów najwyższych pochodzą z głosowania powszechnego. Obecnie obywatele mają takie prawo w 13 stanach³¹.

Główną przesłanką do wdrożenia wyborów bezpartyjnych była oczywiście próba całkowitego oddzielenia władzy sędziowskiej od ustawodawczej czy wykonawczej. Jednak specyficzne, amerykańskie podejście do tego zagadnienia, zupełnie odmienne od kontynentalnego, doprowadziło do stworzenia mieszanych systemów, w których nie pozbyto się całkowicie czynnika politycznego. I tak na przykład w stanie Michigan wszyscy sędziowie wybierani są w drodze wyborów bezpartyjnych³². Mimo tego kandydaci na sędziów sądu najwyższego wskazywani są przez partie polityczne podczas konwencji³³. W takiej sytuacji trudno więc przypuszczać, aby poglądy polityczne przyszłych sędziów nie były znane wyborcom.

Niektóre ze stanowych konstytucji zawierają bardzo szczegółowe postanowienia określające terminy przeprowadzania wyborów i obejmowania urzędów. Wybory odbywają się najczęściej we wtorek następujący po pierwszym poniedziałku listopada. W większości stanów jest to dzień, w którym wybierani są zarówno urzędnicy z gubernatorem (*governor*), jego zastępcą (*lieutenant governor*), sekretarzem stanu (*secretary of state*), stanowym prokuratorem generalnym (*attorney general*) i głównym skarbnikiem (*general treasurer*) na czele, jak i członkowie stanowych i lokalnych organów prawodawczych. Jest to na dodatek data głosowania w ogólnokrajowych wyborach prezydenckich³⁴ i w wyborach do Kongresu³⁵, a zatem niejednokrotnie zdarza się, że wtorek po pierwszym poniedziałku listopada jest dniem, w którym wybierani są urzędnicy i przedstawiciele lokalni, stanowi i federalni oraz sędziowie stanowi. Prawo stanowe reguluje także termin objęcia urzędu, przy czym jest nim zazwyczaj jeden z pierwszych dni stycznia. Z kolei sędziowie sądów apelacyjnych w Ohio oraz sędziowie wiskonsyń-

---

²⁹ M.A. Celeste, *op. cit.*, s. 82.

³⁰ American Judicature Society, *op. cit.*

³¹ Arkansas, Georgia, Idaho, Kentucky, Michigan, Minnesota, Mississippi, Montana, Nevada, Ohio, Oregon, Północna Dakota, Północna Karolina, Washington, Wisconsin. Za: *ibidem*.

³² Art. VI § 2 Konstytucji Stanu Michigan.

³³ Michigan Compiled Laws § 168.392.

³⁴ 3 U.S.C. § 1.

³⁵ 2 U.S.C. § 1; 2 U.S.C. § 7.

skiego sądu najwyższego, w odróżnieniu od pozostałych sędziów w obu stanach, obejmują urząd odpowiednio 9 lutego³⁶ i 1 sierpnia³⁷.

W wyniku kompromisu między zwolennikami i przeciwnikami dwóch poprzednich sposobów obsadzania stanowisk sędziowskich wykształcił się tak zwany wybór merytoryczny. Często określany jest również mianem planu Missouri, gdyż to właśnie w tym stanie w 1940 r. opracowano najbardziej rozpowszechnioną formę wyboru wspomagane³⁸. Metoda ta oparta jest w dużej mierze na istnieniu specjalnie powołanej komisji nominacyjnej (*nominating commission*). W jej skład wchodzi zarówno osoby o wykształceniu prawniczym, jak i nieposiadające go, które nie są członkami żadnego ugrupowania politycznego. Ich zadaniem jest weryfikacja kandydatur, przeprowadzanie rozmów z kandydatami oraz ostatecznie wytypowanie osób spełniających kryteria do objęcia stanowiska³⁹. Obecnie tego typu komisje funkcjonują w 38 stanach⁴⁰. W zależności od przyjętego systemu, w obrębie jednego stanu może funkcjonować jedna komisja dla każdego ze szczebli sądownictwa (np. Północna Dakota) lub nawet kilkadziesiąt odrębnych dla każdego z okręgów (np. Kentucky, Iowa)⁴¹. Członkowie komisji będący prawnikami powoływani są zwykle przez stowarzyszenia prawników (*bar association*). Natomiast pozostałe osoby wskazywane są zazwyczaj przez gubernatora⁴².

Drugi etap wyboru merytorycznego rozpoczyna się wraz z przekazaniem listy kandydatów sporządzonej przez komisję do gubernatora. To do niego należy ostateczna decyzja o wyborze sędziego oraz jego późniejsze mianowanie. Sporadycznie spotykane jest także rozwiązanie, w którym to wybór dokonywany jest przez legislaturę stanową. Niezależnie jednak od wskazanego organu powołującego, istotą „planu Missouri” jest późniejsze zatwierdzenie danej kandydatury w drodze wyborów zwanych *retention election*⁴³.

Omawiana metoda jest w podobnym stopniu stosowana na wszystkich szczeblach sądownictwa stanowego. Można jednak zauważyć jej dużą popularność przy kształtowaniu składu osobowego sądów najwyższych. Obecnie aż 21 stanów korzysta z klasycznej formy wyboru merytorycznego przy wyłanianiu sędziów najwyższej instancji (tj. powo-

³⁶ Ohio Revised Code § 2501.02.

³⁷ Art. VII § 4(1) Konstytucji Stanu Wisconsin.

³⁸ Warto jednak zaznaczyć, że już kilkadziesiąt lat wcześniej podobne rozwiązanie przyjęto m.in. w Kalifornii czy Luizjanie. Za: M.A. Celeste, *op. cit.*, s. 83.

³⁹ V. Cecil, *Merit Selection and Retention: The Great Compromise? Not Necessarily*, „Court Review” 2002, vol. 39, s. 20, <http://aja.nscs.dni.us/courtrv/cr39-3/CR39-3Cecil.pdf> [dostęp 1.12.2016].

⁴⁰ The American Judicature Society, *Judicial Merit Selection: Current Status*, http://www.judicialselection.us/uploads/documents/Judicial_Merit_Charts_0FC20225EC6C2.pdf [dostęp 1.12.2016].

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² J. Colquitt, *Rethinking Judicial Nominating Commissions: Independence, Accountability, and Public Support*, „Fordham Urban Law Journal” 2006, vol. 34, s. 94, <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1938&context=ulj> [dostęp 1.12.2016].

⁴³ M.A. Celeste, *op. cit.*, s. 85.

łanie przez gubernatora spośród kandydatów przedstawionych przez komisję), a 3 kolejne czynią to z drobnymi modyfikacjami (tj. Connecticut, Maine, Massachusetts).

Zwolennicy wyboru merytorycznego podkreślają, że metoda ta pozwala na możliwie najlepszy wybór sędziów ze względu na posiadane przez nich kwalifikacje czy doświadczenie. Komisja weryfikuje osiągnięcia kandydata oraz dokonuje oceny, czy kandydatura spełnia określone prawem przesłanki. Co więcej, zastosowanie planu Missouri daje większe szanse na zapewnienie odpowiedniej reprezentacji w składach orzekających przedstawicieli mniejszości, którzy z pewnością nie odnieśliby sukcesu w wyborach powszechnych. Z drugiej jednak strony, przeciwnicy takiego rozwiązania twierdzą, że jest to kolejna upolityczniona metoda, która uzależnia objęcie urzędu wyłącznie od preferencji aktualnej władzy stanowej⁴⁴.

Zaprezentowane powyżej trzy sposoby wyboru sędziów sądów stanowych cechują się bezpośrednim udziałem obywateli, co stanowi swoisty fenomen w skali światowej. Podobnie jednak jak w systemach kontynentalnych, tak i w Stanach Zjednoczonych funkcjonują również procedury wykluczające udział obywateli przy wskazywaniu nowych sędziów. Jest to powołanie przez legislaturę (*legislative appointment*) oraz powołanie przez gubernatora (*gubernatorial appointment*).

Pierwsza z nich, jak sama nazwa wskazuje, polega na tym, że to członkowie stanowych organów prawodawczych dokonują wyboru sędziów. Obecnie metoda ta stosowana jest wyłącznie w dwóch stanach – Karolinie Południowej⁴⁵ i Wirginii⁴⁶ – które wykorzystują ją na wszystkich szczeblach sądownictwa. W przypadku pierwszego z tych stanów kandydat musi uzyskać zwykłą większość głosów podczas głosowania połączonych izb Zgromadzenia Ogólnego (*General Assembly*), aby objąć urząd na okres 10 (Sąd Najwyższy) lub 6 lat (sądy I i II instancji)⁴⁷. Natomiast w Wirginii każda z izb stanowej legislatury głosuje osobno. Wybrany zostaje kandydat, który uzyska zwykłą większość głosów w obu izbach. Uprawnia go to pełnienia funkcji sędziego przez 12 (Sąd Najwyższy) lub 8 lat (sądy I i II instancji)⁴⁸.

Powołanie przez gubernatora, jak wspomniano wcześniej, jest najstarszą metodą obsadzania urzędów sędziowskich. Z czasem traciła na znaczeniu i obecnie stosuje się ją sporadycznie, głównie w przypadkach uzupełniania składów sędziowskich bądź przy tworzeniu nowych sądów. W trzech stanach gubernator zachował uprawnienie do powołania w ramach standardowej procedury, jednak jego decyzja każdorazowo wymaga zaawizowania przez inny organ. W przypadku Kalifornii dokonuje tego specjalna komisja,

---

⁴⁴ V. Cecil, *op. cit.*, s. 21-22.

⁴⁵ Art. V § 3, 8 i 13 Konstytucji Stanu Karolina Południowa.

⁴⁶ Art. VI § 7 Konstytucji Stanu Wirginia.

⁴⁷ Sędzia wybierany jest spośród kandydatów przedstawionych przez komisję.

⁴⁸ Art. VI § 7 Konstytucji Stanu Wirginia.

natomiast w Maine i New Jersey senat⁴⁹. Pojawia się więc pytanie, kiedy można mówić o wyborze merytorycznym, a kiedy o powołaniu przez gubernatora. Zdaniem autorów, kluczową kwestią jest obecność lub brak wstępnej weryfikacji kandydatów przez niezależne od egzekutywy ciało. W stanie Maine istnieje komisja nominacyjna zbliżona w swych zadaniach do tej znanej z planu Missouri, dlatego właściwe wydaje się zaliczenie tego stanu do grona stosujących wybór merytoryczny⁵⁰. Przyjęcie takiego założenia prowadzi więc do wniosku, że powołanie przez gubernatora stosowane jest wyłącznie w stanach Kalifornia oraz New Jersey.

Z przedstawionych powyżej pięciu metod powoływania sędziów sądów stanowych, trzy można uznać za instytucje demokracji bezpośredniej. Wszystkie z nich są obecnie stosowane w przeróżnych kombinacjach i nierzadko dostosowywane są do miejscowych realiów. Jak można zauważyć w tabeli stanowiącej załącznik do artykułu, 35 stanów stosuje tę samą metodę wyboru w przypadku sądów wszystkich instancji. Pozostałe w zdecydowanej większości ograniczają udział czynnika społecznego przy wybieraniu sędziów sądów najwyższych. Za niepozostawiający wątpliwości przykład niejednorodności metod powoływania sędziów istniejących w obrębie jednego stanu może posłużyć stan Nowy Jork. Funkcjonują tam równoległe aż trzy modele wyboru sędziów. Sędziowie nowojorskiego sądu apelacyjnego powoływani są przez gubernatora na 14-letnią kadencję⁵¹, „za radą i zgodą” stanowego senatu, spośród kandydatów zarekomendowanych przez komisję nominacyjną⁵². Komisja składa się z 12 członków, z których czterech powoływanych jest przez gubernatora, czterech przez prezesa sądu apelacyjnego, a pozostałą czwórkę wyznaczają odpowiednio spiker izby niższej (*speaker of the assembly*), tymczasowy przewodniczący stanowego senatu (*temporary president of the senate*)⁵³, lider mniejszości w izbie niższej (*minority leader of the assembly*) oraz lider mniejszości w senacie (*minority leader of the senate*)⁵⁴. Na uwagę, bez wątpienia, zasługuje zagwarantowane prawnie uczestnictwo członków partii opozycyjnej w procedurze no-

⁴⁹ American Bar Association Coalition for Justice, *Judicial Selection: The Process of Choosing Judges*, s. 5, https://www.americanbar.org/content/dam/aba/migrated/JusticeCenter/Justice/PublicDocuments/judicial_selection_roadmap.authcheckdam.pdf [dostęp 1.12.2016].

⁵⁰ National Center for State Courts, *Methods of Judicial Selection: Maine*, http://www.judicialselection.us/judicial_selection/methods/judicial_nominating_commissions.cfm?state=ME [dostęp 1.12.2016].

⁵¹ Art. VI § 2(a) Konstytucji Stanu Nowy Jork.

⁵² Art. VI § 2(e) Konstytucji Stanu Nowy Jork.

⁵³ W stanie Nowy Jork izbie wyższej przewodniczy z urzędu zastępca gubernatora, niemniej senat wybiera spośród swoich członków tymczasowego przewodniczącego, który na co dzień kieruje obradami. Podobne rozwiązanie ustrojowe funkcjonuje także w większości amerykańskich stanów, jak i na poziomie federalnym – przewodniczącym Senatu jest Wiceprezydent Stanów Zjednoczonych, a spośród urzędujących senatorów wybierany jest przewodniczący *pro tempore* (*president pro tempore*). Zob. szerzej: art. IV § 6 Konstytucji Stanu Nowy Jork, art. III § 9 Konstytucji Stanu Nowy Jork oraz art. I § 3 Konstytucji Stanów Zjednoczonych.

⁵⁴ Art. VI § 2(d)(1) Konstytucji Stanu Nowy Jork.

minacyjnej. Sędziowie sądu najwyższego wybierani są z kolei w wyborach powszechnych, a ich kadencja wynosi – podobnie jak w przypadku sędziów sądu apelacyjnego – 14 lat⁵⁵. Sędziów wydziałów apelacyjnych sądu najwyższego powołuje zaś gubernator spośród sędziów tegoż sądu na pięcioletni okres urzędowania bądź okres pozostały do zakończenia kadencji sędziego sądu najwyższego, w zależności od tego, który z nich jest krótszy, a przewodniczących wydziałów (*presiding justices*) na czas pozostały do upływu ich kadencji⁵⁶.

3. Wymogi do objęcia urzędu i długość kadencji

Kwalifikacje wymagane od kandydatów na urząd unormowane są, podobnie zresztą jak długość kadencji sędziego czy sposób elekcji, w prawie stanowym. Stanowe regulacje w dość zróżnicowany sposób określają wymagania do objęcia urzędu sędziego, przede wszystkim posługując się – w różnych konfiguracjach – przesłankami posiadania stosownego wykształcenia, praktyki adwokackiej, domicylu oraz osiągnięcia odpowiedniego wieku.

Przykładowo – w Nevadzie do ubiegania się o urząd sędziego dystryktowego uprawniona jest wyłącznie osoba, która ukończyła 25 lat, jest kwalifikowanym wyborcą (*qualified elector*), mieszkańcem stanu przez 2 lata bezpośrednio poprzedzające elekcję, będąca jednocześnie w chwili wyboru licencjonowanym adwokatem dopuszczonym do praktykowania w stanie Nevada, a w czasie poprzedzającym elekcję licencjonowanym adwokatem dopuszczonym do praktykowania w jakimkolwiek amerykańskim stanie bądź w Dystrykcie Kolumbii w sumie przez nie mniej niż 10 lat, w tym co najmniej przez 2 lata w Nevadzie oraz nigdy niepozbawioną urzędu sędziego przez legislaturę stanową lub komisję dyscyplinarną⁵⁷. Przesłanka bycia wyborcą wskazuje pośrednio także na wymóg posiadania obywatelstwa Stanów Zjednoczonych, ponieważ w myśl postanowień stanowej konstytucji prawa wyborcze w Nevadzie przysługują wyłącznie obywatelom amerykańskim⁵⁸. W stosunku do sędziów stanowego sądu najwyższego i sądu apelacyjnego wymogi są identyczne z powyższymi, przy czym będąca warunkiem długość okresu praktykowania jako licencjonowany adwokat została wydłużona do 15 lat⁵⁹.

Przy określaniu kwalifikacji wymaganych do objęcia urzędu sędziego, prawodawstwo poszczególnych stanów posługuje się niekiedy także zwrotami odsyłającymi do czynników pozanormatywnych. Konstytucja Arizony wskazuje na przesłankę „do-

---

⁵⁵ Art. VI § 6(c) Konstytucji Stanu Nowy Jork.

⁵⁶ Art. VI § 4(c) Konstytucji Stanu Nowy Jork.

⁵⁷ Nevada Revised Statutes § 3.060(1).

⁵⁸ Art. 2 § 1 Konstytucji Stanu Nevada.

⁵⁹ Nevada Revised Statutes § 2.020(1); Nevada Revised Statutes § 2A.020(1).

brengo charakteru moralnego” (*good moral character*)⁶⁰, którym to kandydat musi się legitymować.

Długość kadencji sędziów jest zróżnicowana i zależna od przyjętego w danym stanie unormowania. Ponadto w obrębie jednego stanu długość kadencji dosyć często nie jest uregulowana jednolicie, a sędziowie sądów wyższych szczebli urzędują dłużej aniżeli pozostali sędziowie. Ze względu na opisane powyżej rozbieżności nie sposób wskazać, ile lat trwa przeciętna kadencja amerykańskiego sędziego stanowego, niemniej wyraźnie widoczne jest, iż w większości stanów okres urzędowania sędziów jest dłuższy od kadencji urzędniczych i parlamentarnych. O ile bowiem kadencje urzędników oraz przedstawicieli stanowych i lokalnych w większości stanów wynoszą 4 lata, o tyle w przypadku sędziów kadencje zazwyczaj trwają ponad 4 lata bądź kadencyjność nie występuje w ogóle.

Dla przykładu, kadencja sędziów wynosi: w Connecticut 8 lat⁶¹, w Nevadzie 6 lat⁶², w Georgii 6 lat dla sędziów sądu najwyższego oraz sądu apelacyjnego⁶³ i 4 lata dla sędziów sądów wyższej instancji⁶⁴, w Kolorado 10 lat dla sędziów sądu najwyższego⁶⁵, 8 lat dla sędziów sądu apelacyjnego⁶⁶, a 6 lat dla sędziów sądów dystryktowych⁶⁷, w Luizjanie 10 lat dla sędziów sądu najwyższego⁶⁸ oraz sądów apelacyjnych⁶⁹ i 6 lat dla sędziów sądów dystryktowych⁷⁰. W przywołanym już uprzednio stanie Nowy Jork kadencja sędziów wynosi zaś 14 lat. Interesujące rozwiązanie przewidział w zakresie kadencji sędziowskich ustrojodawca w Ohio. Konstytucja Stanu Ohio, stanowiąc, iż sędziowie sądu najwyższego, sądów apelacyjnych i sądów spraw pospolitych wybierani są na kadencje trwające nie krócej niż 6 lat (*terms of not less than six years*)⁷¹, pozostawia jednocześnie ustawodawcy zwykłemu wybór w określeniu ich długości. Niemniej jednak regulacje ustawowe określiły długość kadencji sędziów wszystkich przywołanych powyżej sądów na 6 lat⁷².

Prawodawstwo stanowe w zróżnicowany sposób reguluje także wiek, do którego sędziowie mogą pełnić urząd. W stanach, które wprowadziły ograniczenie wiekowe, oscyluje ono w okolicach wieku 70 lat. Przykładowo, w Karolinie Północnej sędzia

⁶⁰ Art. VI § 6 i 22 Konstytucji Stanu Arizona.

⁶¹ Art. V § 2 Konstytucji Stanu Connecticut; Connecticut General Statutes § 51-197c(a).

⁶² Art. 6 § 3, 3A(2) i 5 Konstytucji Stanu Nevada.

⁶³ Art. VI § VII(I) Konstytucji Stanu Georgia.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ Art. VI § 7 Konstytucji Stanu Kolorado.

⁶⁶ Colorado Revised Statutes 13-4-104(1).

⁶⁷ Art. VI § 10(2) Konstytucji Stanu Kolorado.

⁶⁸ Art. V § 3 Konstytucji Stanu Luizjana.

⁶⁹ Art. V § 8(C) Konstytucji Stanu Luizjana.

⁷⁰ Art. V § 15(C) Konstytucji Stanu Luizjana.

⁷¹ Art. IV § 6(A)(1), (2) i (3) Konstytucji Stanu Ohio.

⁷² Ohio Revised Code § 2301.01; Ohio Revised Code § 2501.02; Ohio Revised Code § 2503.03.

może pełnić urząd najpóźniej do ostatniego dnia miesiąca, w którym ukończył 72. rok życia⁷³. Nieco odmiennie ograniczenie wiekowe uregulowano w New Jersey. W tym stanie sędziowie powoływani są w procedurze znanej ze szczebla federalnego – sędziów nominuje gubernator „za radą i zgodą” stanowego senatu⁷⁴. W New Jersey sędziowie urzędują przez 7 lat, po czym mogą zostać ponownie wybrani (*reappointment*) w opisanej powyżej procedurze i wówczas pełnią urząd do 70. roku życia, o ile sprawują go nienagannie (*during good behavior*)⁷⁵. W części stanów nie istnieją natomiast żadne ograniczenia pod względem wieku, a sędziowie mogą urzędować tak długo, jak będzie odnawiany im mandat w stosowanej procedurze. Jeszcze inne rozwiązanie obowiązuje z kolei w Rhode Island. Gubernator powołuje osobę na urząd sędziego spośród kandydatur przedstawionych przez komisję nominacyjną⁷⁶. Gubernatorską nominację musi zatwierdzić senat⁷⁷, a w przypadku sędziów sądu najwyższego obie izby stanowej legislatury⁷⁸. W stanie Rhode Island sędziowie mogą pełnić urząd nawet dożywotnio, dopóki sprawują go nienagannie⁷⁹. Podobnie jak w przypadku sędziów federalnych nie występuje tu kadencyjność urzędów sędziowskich, a sędziowie stanowi sprawują swój urząd do czasu opuszczenia go wskutek rezygnacji, śmierci czy usunięcia poprzez odpowiednie postępowanie.

4. Usunięcie z urzędu

W prawodawstwie stanowym przyjęto różnorakie rozwiązania prawne mające na celu pozbawienie sędziego zajmowanego urzędu. Wśród nich można wyróżnić w szczególności instytucje, takie jak *impeachment*, *recall*, odwołanie przez parlament stanowy w drodze głosowania, usunięcie przez gubernatora na odezwę (*address*) obu izb parlamentu stanowego czy usunięcie przez odpowiednią komisję bądź na jej wniosek przez sąd. W niemal wszystkich stanach nie ograniczono się przy tym do przyjęcia wyłącznie jednej z dróg proceduralnych skutkujących zdjęciem z urzędu, a wskazane powyżej procedury funkcjonują obok siebie, tworząc spójny system kontroli pracy sędziów.

Impeachment, rozumiany jako procedowane przez ciało przedstawicielskie quasi-sądowe postępowanie mające na celu pozbawieniu urzędu, jest stosunkowo najbardziej rozpowszechnioną metodą pozbawienia urzędu osób wybranych w wyborach powszech-

---

⁷³ North Carolina General Statutes § 7A-4.20.

⁷⁴ Art. VI § VI(1) Konstytucji Stanu New Jersey.

⁷⁵ Art. VI § VI(3) Konstytucji Stanu New Jersey.

⁷⁶ Art. X § 4 Konstytucji Stanu Rhode Island.

⁷⁷ Art. X § 4 *in fine* Konstytucji Stanu Rhode Island.

⁷⁸ Art. X § 4 *in principio* Konstytucji Stanu Rhode Island.

⁷⁹ Art. X § 5 Konstytucji Stanu Rhode Island.

nych. Wyraźnie jednak należy zaznaczyć, że w odróżnieniu od występującej na kontynencie europejskim odpowiedzialności konstytucyjnej za naruszenie prawa w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie urzędowania, *impeachment* nie służy wyłącznie pociągnięciu do odpowiedzialności za złamanie prawa, lecz – w zależności od rozwiązań przyjętych w poszczególnych stanach – może umożliwiać zdjęcie z urzędu także za zaniedbanie obowiązków czy niekompetencję. Procedura *impeachmentu* polega zaś na postawieniu przez izbę niższą organu przedstawicielskiego w stan oskarżenia przed izbą wyższą (senatem) pełniącą wówczas funkcję sądu. Senatorowie przed rozpoczęciem posiedzenia najpierw składają przysięgę albo oświadczenie w miejsce przysięgi (*oath or affirmation*). Orzeczenie skazujące zapada większością dwóch trzecich głosów, przy czym nie można orzec kary surowszej niż usunięcie z urzędu lub pozbawienie zdolności (*disqualification*) do sprawowania funkcji honorowych i odpłatnych. Pozbawienie urzędu wskutek przeprowadzenia procedury *impeachmentu* nie wyklucza natomiast pociągnięcia do odpowiedzialności karnej i skazania zgodnie z prawem powszechnie obowiązującym.

Inną wartą odnotowania instytucją jest *recall*, czyli głosowanie nad odwołaniem inicjowane zebraniem stosownej liczby podpisów pod stosownym wnioskiem (*petition*). Prawo stanowe w zróżnicowany sposób określa krąg podmiotów, których odwołanie w drodze procedury *recall* jest dopuszczalne. W Nevadzie odwołaniu podlega „każdy publiczny urzędnik w stanie Nevada” (*every public officer in the State of Nevada*)⁸⁰, w Minnesocie „członek Senatu lub Izby Reprezentantów, urzędnik stanowej władzy wykonawczej wskazany w sekcji 1 artykułu V konstytucji, a także sędzia sądu najwyższego, sądu apelacyjnego albo sądu okręgowego” (*a member of the senate or the house of representatives, an executive officer of the state identified in section 1 of article V of the constitution, or a judge of the supreme court, the court of appeals, or a district court*)⁸¹, z kolei w stanie Idaho „każdy urzędnik publiczny w stanie Idaho [pełniący elekcyjny urząd, z wyboru bądź z mianowania – przyp. P.B.], z wyjątkiem sędziów” (*every public officer in the state of Idaho, excepting the judicial officers*)⁸². Przyjęte w danym stanie rozwiązanie normatywne determinuje również warunki zainicjowania procedury. Odwołanie w drodze *recall* możliwe jest albo bez względu na ocenę pracy urzędnika – i tym samym może być postrzegane jako instrument kontroli w ręku wyborców – albo uzależnione jest

⁸⁰ Art. 2 § 9 Konstytucji Stanu Nevada.

⁸¹ Art. VIII § 6 Konstytucji Stanu Minnesota.

⁸² Art. VI § 6 Konstytucji Stanu Idaho. Zob. także Idaho Code § 34-1701 – przywołany przepis dookreśla normę konstytucyjną, stanowiąc o osobie pełniącym elekcyjny urząd, z wyboru bądź z mianowania. Przepis ten nie jest bynajmniej błędnie skonstruowany, ponieważ przypadek pełnienia elekcyjnego urzędu w wyniku mianowania zachodzi w razie wystąpienia wakatu na takim urządzie. Wówczas bowiem – w zależności od rodzaju zawakowanego urzędu – gubernator stanu albo organ zarządzający danego hrabstwa (*board of county commissioners*) powołuje następcę, który sprawuje urząd do czasu objęcia go przez osobę wyłonioną w kolejnych wyborach powszechnych.

od dopuszczenia się przezeń określonego nagannego zachowania. W stanach, które przyjęły drugi ze wskazanych modeli instytucji *recall*, przyczynami odwołania (*grounds for recall*) najczęściej są złamanie przysięgi, nienależyte wykonywanie obowiązków czy popełnienie przestępstwa.

W przypadku wystąpienia wakatu – czy to w wyniku pozbawienia urzędu w drodze stosownej procedury, czy też wskutek śmierci bądź rezygnacji – prawo stanowe przewiduje różne rozwiązania dotyczące obsadzenia zawakowanego urzędu. W większości stanów gubernator zyskuje wówczas uprawnienie do powołania następcy, który sprawuje dany urząd do czasu objęcia go przez osobę wyłonioną w kolejnych wyborach powszechnych. Przykładowo, w Nevadzie gubernator nie dysponuje nieograniczoną swobodą wyboru, bowiem powołuje jednego spośród trzech kandydatów zgłoszonych przez właściwą komisję⁸³. Przy pozbawieniu urzędu wskutek procedury *recall*, w części stanów obowiązuje rozwiązanie, które zakłada zaś przeprowadzenie wyborów na dany urząd – odrębnych od głosowania nad odwołaniem bądź połączonych z nim.

5. Retention election

W kontekście omawiania sposobów powoływania i odwoływania sędziów w amerykańskim porządku prawnym niezbędne jest również przybliżenie instytucji tak zwanej *retention election*. Są to wybory powszechne, w trakcie których uprawnieni obywatele decydują o tym, czy aktualnie urzędujący sędzia będzie piastował swój urząd przez kolejną kadencję, czy też jego stanowisko powinna zająć nowo wybrana osoba. Zgodnie z jedną z definicji w trakcie takiego głosowania dotychczasowy sędzia nie konkuruje z innymi kandydatami⁸⁴. Jednak, jak to zwykle bywa w przypadku Stanów Zjednoczonych, stanowe regulacje doprowadziły do powstania wielu modyfikacji tego podstawowego typu wyborów.

Retention election nierozzerwalnie łączą się z tak zwanym wyborem merytorycznym. To właśnie po wyznaczeniu kandydatów przez komisję i powołaniu ich przez gubernatora (lub legislaturę) następuje głosowanie powszechne. W zależności od szczegółowych regulacji stanowych osoby mianowane przez egzekutywę pełnią swój urząd przez wskazany okres próbny, a następnie zostają poddani ocenie przez obywateli.

---

⁸³ Art. 6 § 20(1) Konstytucji Stanu Nevada.

⁸⁴ B. Canes-Wrone, T. Clark, J. Park, *Judicial Independence and Retention Elections*, „The Journal of Law, Economics, & Organization”, vol. 28, 2012, s. 1, http://www.princeton.edu/system/files/research/documents/canes-wrone_judicial_independence.pdf [dostęp 1.12.2016].

W przypadku uzyskania wymaganej większości głosów sędzia zachowuje swój urząd i pełni go do końca pierwotnie wyznaczonej kadencji⁸⁵.

Wprowadzenie głosowania powszechnego do tak zwanego planu Missouri pozwala na odpolitycznienie procedury oraz zaangażowanie czynnika społecznego w kształtowanie władzy sądowniczej. Głosowanie polegające na prostym wskazaniu opcji „za” lub „przeciw” danej osobie, bez wskazania jego przynależności partyjnej, miało w założeniu zachęcić głosujących do oceny sędziów wyłącznie na podstawie ich działalności orzeczniczej. Jednak, jak podkreśla się w literaturze, mało który z wyborców posiada taką wiedzę. Mimo to dotychczas przeprowadzane badania wykazały, że w zdecydowanej większości osoby ubiegające się o reelekcję zachowują urząd. W opracowaniach przygotowanych pod koniec XX w., analizujących wyniki *retention election* w dziesięciu stanach stwierdzono, że za ich pomocą urząd „utraciło” jedynie 1% sędziów⁸⁶. Ewentualne odwołania związane są zwykle z poważnymi zarzutami natury etycznej bądź kontrowersyjną postawą sędziów⁸⁷.

Obecnie *retention election* przeprowadzane są w 19 stanach, z czego w sześciu z nich w odniesieniu do sędziów sądów wszystkich instancji⁸⁸.

Jedną z największych wad i problemów, z jakimi borykają się *retention election*, jest niezwykle niska frekwencja (określana w anglojęzycznej literaturze jako *rolloff*, czyli unikanie głosowania), zwłaszcza w odniesieniu do innych wyborów powszechnych. W niektórych stanach frekwencja wynosi średnio 50%, jednak w skali całego kraju mówi się zwykle o 65%. Winą za to obarcza się zazwyczaj niski stopień społecznej świadomości, zarówno co do samych wyborów, jak i kandydatów. Władze stanowe od lat starają się walczyć z tym zjawiskiem, głównie przez edukację obywatelską, jednak dotychczas nie zaobserwowano większych zmian w liczbie osób oddających głosy⁸⁹.

Wielu przedstawicieli doktryny uważa, że *retention election* to jeden z najbardziej optymalnych sposobów powoływania sędziów, zwłaszcza że nie łączy się on z koniecznością prowadzenia przez kandydatów kosztownych kampanii. Wyborcy oceniają wyłącznie dotychczasową pracę sędziego. Jednak pomimo pewnych zalet, przeprowadzanie *retention election* nadal wzbudza wiele kontrowersji. Uważa się, że świadomość podlegania ocenie przez zwykłych obywateli musi wpływać na wyroki wydawane przez sędziów w okresie próbnym. I choć liczne badania nie dawały podstaw do wysuwania takich wniosków, to dość łatwo znaleźć można przypadki głosowań, w których nie uzy-

⁸⁵ L. Aspin, W. Hall, *Thirty Years of Judicial Retention Elections: An Update*, „The Social Science Journal”, vol. 37, 2000, s. 2, http://www.academia.edu/12942430/Thirty_years_of_judicial_retention_elections_an_update [dostęp 1.12.2016].

⁸⁶ *Ibidem*, s. 3 i 8.

⁸⁷ B. Canes-Wrone, T. Clark, J. Park, *op. cit.*, s. 2.

⁸⁸ American Judicature Society, *op. cit.*

⁸⁹ L. Aspin, W. Hall, *op. cit.*, s. 12–13.

skali wymaganego poparcia sędziowie, którzy wcześniej podejmowali kontrowersyjne decyzje. Najślynniejszą sprawą ostatnich lat było chociażby odwołanie trzech sędziów Sądu Najwyższego Stanu Iowa w 2010 r., którzy rok wcześniej przyczynili się do wydania wyroku dopuszczającego zawieranie małżeństw homoseksualnych w Iowa⁹⁰.

6. Podsumowanie

Metody powoływania sędziów sądów stanowych w USA z całą pewnością różnią się od tych znanych nam z systemów kontynentalnych. Należy jednak przyznać, iż podstawy wprowadzenia każdego z tych sposobów zasługują na pełne uznanie. Chęć zaangażowania społeczeństwa w tworzenie trzeciej władzy czy też dostosowanie sądownictwa do bieżących zmian społeczeństwa to postulaty, które przejawiają się w wielu aspektach amerykańskiego ustroju i nie raz artykułowano je w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Analizując zmiany, jakie zachodziły w stanowych przepisach na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat, z łatwością dostrzec można stopniowe odchodzenie od politycznie uwarunkowanych decyzji z jednoczesnym zwiększaniem uprawnień obywateli w całej procedurze.

Należy więc postawić sobie pytanie, czy zaprezentowane tu metody mogłyby znaleźć zastosowanie także w Polsce. Z pewnością stanowiłyby to ciekawą alternatywę dla obecnej regulacji zawartej w art. 179 Konstytucji RP⁹¹, która całkowicie odrywa proces powoływania sędziów od opinii społecznej. Należy jednak dostrzec podstawowe różnice w samym urzędzie sędziego, jego pozycji społecznej, wymaganego wykształcenia czy innych przesłanek koniecznych do objęcia tego urzędu, jakie występują pomiędzy polskim a amerykańskim porządkiem prawnym. W odczuciu autorów polski system kształcenia przyszłych sędziów oraz wymogi formalne stawiane przed kandydatami nie dają możliwości skorzystania z amerykańskich rozwiązań, przynajmniej na poziomie sądów I i II instancji. Można by jednak zastanowić się nad ich ewentualnym transponowaniem do przepisów regulujących powoływanie sędziów Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego czy też Trybunału Konstytucyjnego. Do rozważenia pozostaje kwestia tego, czy polskie społeczeństwo, dotychczas praktycznie niezaangażowane w wymiar sprawiedliwości, chciałoby ponosić odpowiedzialność nałożoną na nie w taki sposób.

---

⁹⁰ Zob. szerzej: M. May, *Judicial retention elections after 2010*, „Indiana Law Review” 2013, vol. 46, <https://mckinneylaw.iu.edu/ilr/pdf/vol46p59.pdf> [dostęp 1.12.2016]; V. Cecil, *op. cit.*, s. 24.

⁹¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Załącznik 1. Sądy w poszczególnych stanach i Dystrykcie Kolumbii

Jednostka podziału terytorialnego	Sąd I instancji	Sąd apelacyjny	Sąd najwyższy
Alabama	circuit courts	<i>Court of Criminal Appeals/Court of Civil Appeal</i>	Supreme Court
Alaska	Superior Court	Court of Appeals	Supreme Court
Arizona	superior courts	Court of Appeals	Supreme Court
Arkansas	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Connecticut	Superior Court	Appellate Court	Supreme Court
Dakota Południowa	circuit courts	–	Supreme Court
Dakota Północna	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Delaware	Superior Court	–	Supreme Court
Dystrykt Kolumbii	Superior Court	–	Court of Appeals
Floryda	circuit courts	district courts of appeal	Supreme Court
Georgia	superior courts	Court of Appeals	Supreme Court
Hawaje	circuit courts	Intermediate Court of Appeals	Supreme Court
Idaho	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Illinois	circuit courts	Appellate Court	Supreme Court
Indiana	<i>circuit courts/superior courts</i>	Court of Appeals	Supreme Court
Iowa	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Kansas	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Kalifornia	superior courts	courts of appeal	Supreme Court
Karolina Południowa	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Karolina Północna	superior courts	Court of Appeals	Supreme Court
Kentucky	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Kolorado	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Luizjana	district courts	courts of appeal	Supreme Court
Maine	Superior Court	–	Supreme Judicial Court
Maryland	circuit courts	Court of Special Appeals	Court of Appeals
Massachusetts	Trial Court	Appeals Court	Supreme Judicial Court
Michigan	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Minnesota	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Missisipi	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Missouri	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Montana	district courts	–	Supreme Court
Nebraska	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Nevada	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
New Hampshire	Superior Court	–	Supreme Court
New Jersey	Superior Court	Appellate Division, Superior Court	Supreme Court

Jednostka podziału terytorialnego	Sąd I instancji	Sąd apelacyjny	Sąd najwyższy
Nowy Jork	Supreme Court	appellate divisions, Supreme Court	Court of Appeals
Nowy Meksyk	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Ohio	courts of common pleas	courts of appeals	Supreme Court
Oklahoma	district courts	Court of Civil Appeals	<i>Supreme Court/Court of Criminal Appeals</i>
Oregon	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Pensylwania	courts of common pleas	Superior Court	Supreme Court
Rhode Island	Superior Court	–	Supreme Court
Teksas	district courts	courts of appeals	<i>Supreme Court/Court of Criminal Appeals</i>
Tennessee	circuit courts	<i>Court of Appeals/Court of Criminal Appeals</i>	Supreme Court
Utah	district courts	Court of Appeals	Supreme Court
Vermont	Superior Court	–	Supreme Court
Waszyngton	superior courts	Court of Appeals	Supreme Court
Wirginia	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Wirginia Zachodnia	circuit courts	–	Supreme Court of Appeals
Wisconsin	circuit courts	Court of Appeals	Supreme Court
Wyoming	district courts	–	Supreme Court

– Nie istnieje sąd apelacyjny.

Źródło: Opracowanie własne.

Załącznik 2. Metody powoływania sędziów na poszczególnych stopniach sądownictwa w stanach

Jednostka podziału terytorialnego	Sąd I instancji	Sąd apelacyjny	Sąd najwyższy
Alabama	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Alaska	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Arizona	Wybory bezpartyjne/ Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Arkansas	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Connecticut	Nominacja gubernatora na podstawie rekomendacji komisji oraz powołanie przez legislaturę	Nominacja gubernatora na podstawie rekomendacji komisji oraz powołanie przez legislaturę	Nominacja gubernatora na podstawie rekomendacji komisji oraz powołanie przez legislaturę
Dakota Południowa	Wybory bezpartyjne	–	Wybór merytoryczny

Jednostka podziału terytorialnego	Sąd I instancji	Sąd apelacyjny	Sąd najwyższy
Dakota Północna	Wybory bezpartyjne	Wybór przez Sąd Najwyższy spośród aktywnych i emerytowanych sędziów I instancji, emerytowanych sędziów Sądu Najwyższego oraz prawników	Wybory bezpartyjne
Delaware	Wybór merytoryczny za zgodą senatu	–	Wybór merytoryczny za zgodą senatu
Dystrykt Kolumbii	Wybór merytoryczny (z udziałem prezydenta) z zatwierdzeniem senatu	–	Wybór merytoryczny (z udziałem prezydenta) z zatwierdzeniem senatu
Floryda	Wybory bezpartyjne	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Georgia	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Hawaje	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu
Idaho	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Illinois	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Indiana	Wybory partyjne*	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Iowa	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Kalifornia	Wybory bezpartyjne	Powołanie przez gubernatora z zatwierdzeniem komisji	Powołanie przez gubernatora z zatwierdzeniem komisji
Kansas	Wybór merytoryczny/ Wybory partyjne	Powołanie przez gubernatora z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny
Karolina Południowa	Powołanie przez legislaturę	Powołanie przez legislaturę	Powołanie przez legislaturę
Karolina Północna	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne*	Wybory bezpartyjne*
Kentucky	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Kolorado	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Luizjana	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Maine	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	–	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu
Maryland	Wybór merytoryczny/ Wybory bezpartyjne	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu
Massachusetts	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem rady gubernatorskiej (<i>governor's council</i>)	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem rady gubernatorskiej (<i>governor's council</i>)	Powołanie przez gubernatora z zatwierdzeniem rady gubernatorskiej (<i>governor's council</i>)
Michigan	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Minnesota	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Missisipi	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne

Jednostka podziału terytorialnego	Sąd I instancji	Sąd apelacyjny	Sąd najwyższy
Missouri	Wybory partyjne*	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Montana	Wybory bezpartyjne	–	Wybory bezpartyjne
Nebraska	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Nevada	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
New Hampshire	Nominacja gubernatora na podstawie rekomendacji komisji oraz powołanie przez <i>Executive Council</i>	–	Nominacja gubernatora na podstawie rekomendacji komisji oraz powołanie przez <i>Executive Council</i>
New Jersey	Powołanie gubernatora z zatwierdzeniem senatu	Prezes Sądu Najwyższego kieruje poszczególnych sędziów I instancji do orzekania w kwestii apelacji	Powołanie gubernatora z zatwierdzeniem senatu
Nowy Jork	Wybory partyjne	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny za zgodą senatu
Nowy Meksyk	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Ohio	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Oklahoma	Wybory bezpartyjne	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Oregon	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Pensylwania	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Rhode Island	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	–	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem obu izb legislatury
Teksas	Wybory partyjne	Wybory partyjne	Wybory partyjne
Tennessee	Wybory partyjne	Wybór merytoryczny	Wybór merytoryczny
Utah	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu
Vermont	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu	–	Wybór merytoryczny z zatwierdzeniem senatu
Washington	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Wirginia	Powołanie przez legislaturę	Powołanie przez legislaturę	Powołanie przez legislaturę
Wirginia Zachodnia	Wybory partyjne	–	Wybory partyjne
Wisconsin	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne	Wybory bezpartyjne
Wyoming	Wybór merytoryczny	–	Wybór merytoryczny

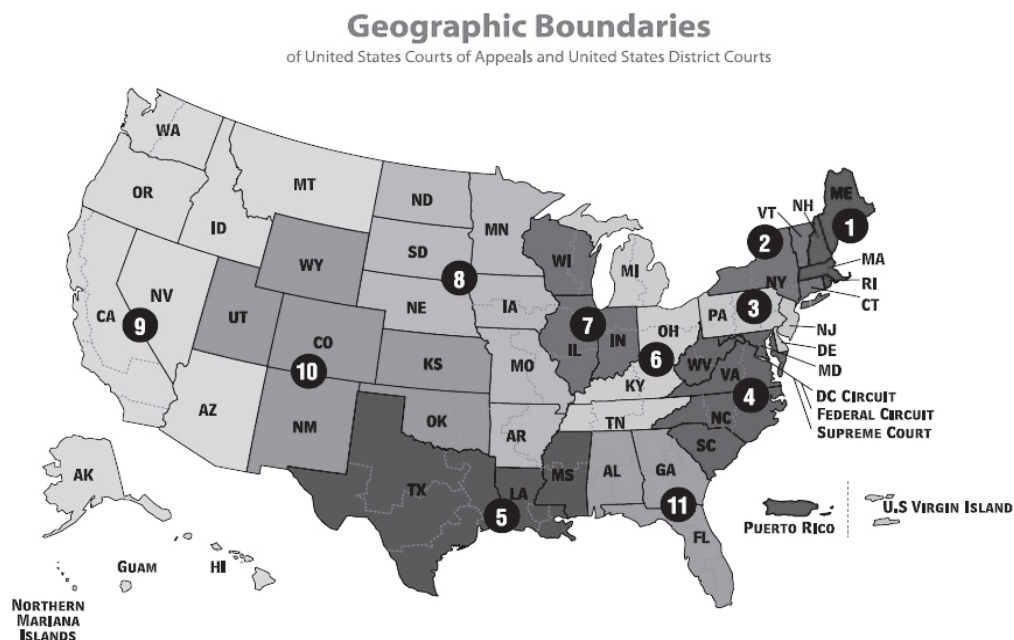
* Na danym szczeblu sądownictwa występują pojedyncze wyjątki w metodzie wyboru sędziów, które zostały pominięte w celu zapewnienia lepszej czytelności opracowania.

– Nie istnieje sąd apelacyjny.

Wybór merytoryczny, czyli powołanie przez gubernatora na podstawie kandydatur przedstawionych przez komisję nominacyjną.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie konstytucji stanowych oraz http://www.judicialselection.us/judicial_selection/methods/selection_of_judges.cfm?state= [dostęp 1.12.2016].

Załącznik 3. Mapa przedstawiająca podział terytorium Stanów Zjednoczonych i terytoriów zależnych na okręgi i dystrykty sądowe

Źródło: www.uscourts.gov/file/document/us-federal-courts-circuit-map [dostęp 1.12.2016].

Okręgi – nazwane liczebnikami porządkowymi – obejmują obszar kilku stanów, a dystrykty sądowe zaś terytorium jednego stanu w całości bądź w części.

Direct election of judges on example of the United States of America

Abstract: United States is one of the few countries where citizens have a direct influence on the selection of judges. At the level of the state judiciary can be identified five main methods of selecting judges: partisan election, nonpartisan election, merit selection, legislative appointment and gubernatorial appointment. All of them are presented and described in the article.

Authors tried to present the american system of appointing judges in a broad perspective. That is why in paper also provide informations about candidates requirements, terms of office, impeachment, recall and retention election.

Due to the large diversity of regulations in different states authors included an three attachments which can help to better understand various judicial systems.

Keywords: judges, election, United States of America, parties, retention election, term of office, merit selection

Słowa kluczowe: sędziowie, wybory, Stany Zjednoczone, partie, retention election, kadencyjność, wybór merytoryczny